

ماه رمضان و آرزوی زیارت خانه خدا

مقدمه حج و زیارت خانه خدا در میان عبادات، جایگاه و موقعیت ویژه ای دارد. مروری بر آیات قرآن، احادیث و کتب و منابع دینی این واقعیت را آشکار می‌سازد. آنچه در این مختصر مورد توجه قرار گرفته، «جایگاه حج و زیارت خانه کعبه در ادعیه و زیارات ماه مبارک رمضان» است. دعا و زیارت، یکی از ذخایر گرانمایه مسلمانان، به‌ویژه شیعیان بوده و از معارف عمیق و با ارزشی برخوردار است؛ به طوری که از دعا به «قرآن صاعد» تعبیر شده است. دعاها و زیارت‌های مأثور، دارای مطالب گوناگون و متنوع در زمینه‌های اعتقادی، اخلاقی، اجتماعی و سیاسی است؛ به خصوص دعاهایی که در بعضی از مقاطع تاریخی، از برخی ائمه اطهار (علیهم السلام) نقل شده و در وضعیت اجتماعی و سیاسی ویژه ای صادر گردیده، دارای مضامین عمیق و با محتوایی است. دعاها امام سجاد، زین العابدین (علیه السلام)، از جمله این دعاها است. دعاها ویژه ماه مبارک رمضان در میان ادعیه ما از امتیاز خاصی برخوردارند. از آنجا که ماه رمضان، ماه رحمت، برکت و مغفرت است، درهای رحمت الهی در این ماه به روی بندگان باز بوده و بهترین فرصت برای استفاده از برکات معنوی است و به مردم سفارش شده که بیشترین استفاده را از این ماه کرده و لحظه‌هایی با ارزش آن را از دست ندهند. شب‌ها و روزهای ماه مبارک رمضان، به جهت وجود شب قدر در این ماه، اهمیتی مضاعف دارد. شب قدر شبی است که در آن، حوادث مهمی چون نزول قرآن، فرود فرشتگان الهی به زمین، تقدیر و اندازه‌گیری اعمال و رفتار انسان‌ها رخ می‌دهد، از این رو، دعاهایی که در ماه رمضان عموماً و در شب‌های قدر به خصوص وارد شده، به مهمترین مسائل اختصاص یافته است. در خواست‌هایی که در این دعاها به درگاه الهی عرضه شده، با ارزش‌ترین و ضروری‌ترین نیازها و خواسته‌های مردم است که از زبان بهترین بندگان خدا و برترین انسان‌ها صادر گردیده است. از راه‌های شناخت مهم‌ترین مسائل انسان، که با سرنوشت و سعادت او پیوند دارد، مراجعه به ادعیه است. **حج در ماه رمضان** دقت در دعاهایی که در ماه رمضان وارد شده، این واقعیت را نشان می‌دهد که حج و زیارت خانه خدا، از خواسته‌های مهم پیشوایان معصوم ما بوده که از رهگذر دعا از خود به یادگار گذاشته اند. اکنون تنها به اشاره ای در این زمینه بسنده می‌کنیم: **دعای شب اول ماه رمضان** امام صادق (علیه السلام) به خواندن دعایی در شب اول ماه رمضان سفارش نموده، که در آن، خداوند را با اسم «رَبِّ شَهْرِ رَمَضَانَ» خطاب کرده، با اشاره به برکات ماه رمضان، چنین درخواست‌هایی را مطرح می‌کند: توفیق روزه داری، عبادت، تندرستی، سپری کردن ماه رمضان توأم با عافیت، مقدر ساختن تقدیری تغییرناپذیر؛ یعنی حج خانه خدا و قرار گرفتن در زمره حاجانی که حجتشان نیکو و تلاش و سعی شان مورد تقدیر قرار گرفته و گناهانشان آمرزیده و خطاهایشان پوشانده می‌شود. فرازی از این دعا چنین است: «اللَّهُمَّ رَبَّ شَهْرِ رَمَضَانَ مُبْتَدَأَ الْقُرْآنِ... وَ اجْعَلْ فِيهِمَا تَقْضِي وَ تُقَدِّرُ مِنَ الْأَمْرِ الْمَحْذُومِ وَ فِيهِمَا تَفَرِّقُ مِنَ الْأَمْرِ الْحَكِيمِ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ مِنَ الْقَضَاءِ الَّذِي لَا يُرَدُّ وَ لَا يَدُلُّ أَنْ تَكْتَبِي مِنْ حُجَّاجِ بَيْتِكَ الْحَرَامِ الْمَشْرُورِ حُجَّتَهُمُ الْمَشْكُورِ سَعْيُهُمُ الْمَغْفُورِ ذُنُوبُهُمُ الْمَكْفَرِ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَ اجْعَلْ فِيهِمَا تَقْضِي وَ تُقَدِّرُ أَنْ تُطِيلَ لِي فِي عُمْرِي وَ تُوسِّعَ عَلَيَّ مِنَ الرِّزْقِ الْخَالِلِ». (۱) ۱. سید بن طاووس، اقبال الاعمال، ج ۱، ص ۷۷ دقت در فرازهای دعا، نشان می‌دهد که در میان همه درخواست‌ها، آنچه به عنوان تقدیر تغییرناپذیر از پروردگار عالم خواسته می‌شود، «حج خانه خدا» است که در پرتو آن، گناهان آمرزیده و خطاهای پوشانده می‌شود. **دعای هر شب ماه رمضان** ابن ابی عمیر از یکی از خاندان رسول خدا (صلی الله علیه و آله) نقل کرده، کسی که این دعا را در شب اول ماه رمضان بخواند، گناهان چهل سالش آمرزیده می‌شود. در این دعا تنها سه درخواست مطرح است: درود پر محمد و آل محمد، حج خانه خدا در هر سال و بخشش گناهان. **متن دعا چنین است:** «اللَّهُمَّ رَبَّ شَهْرِ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَتْ فِيهِ الْقُرْآنَ وَ أَفْتَرَضْتَ عَلَيَّ عِبَادَكَ فِيهِ الصَّيَّامَ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ ارْزُقْنِي حَجَّ بَيْتِكَ الْحَرَامِ فِي عَامِي هَذَا وَ فِي كُلِّ عَامٍ وَ اغْفِرْ لِي تِلْكَ الذُّنُوبَ الْعِظَامَ، فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُهَا غَيْرُكَ يَا رَحْمَنُ يَا غَلَامَ». (۱) در دعایی دیگر «حج خانه خدا» در عرض دخول در رحمت خدا، بالا رفتن در علین و مقامات والا، نعمت‌های بهشتی، درک شب قدر و شهادت در راه خدا درخواست شده است. (۲) **دعای روزانه ماه رمضان** از امام صادق و امام کاظم (علیهما السلام) دعایی نقل شده که در ماه رمضان، در پی هر فریضه ای خوانده شود. در این دعا آمده است: «اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي حَجَّ بَيْتِكَ الْحَرَامِ فِي عَامِي هَذَا وَ فِي كُلِّ عَامٍ مَا أَتَقَبِّلُ فِي بَيْتِكَ مِنْكَ وَ عَافِيَةً وَ سَعَةً رِزْقٍ وَ لَا تُخْلِفْنِي مِنْ تِلْكَ الْمَوَاقِفِ الْكَرِيمَةِ وَ الْمَشَاهِدِ الشَّرِيفَةِ وَ زِيَارَةِ قَبْرِ بَيْتِكَ صَلَوَاتُكَ عَلَيَّ وَ آلِهِ وَ فِي جَمِيعِ خَوَائِجِ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ فَكُنْ لِي». «خداوند! امسال و هر سال، تا وقتی مرا زنده می‌داری، حج خانه خودت را روزی ام کن؛ همان ص ۱۴۴؛ محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۹۶، ص ۳۱۱. ۲. اقبال الاعمال، ج ۱، ص ۱۴۳. ۱. همان و تندرستی و وسعت روزی از سوی خودت. و جایم را در آن جایگاه‌های ارزشمند و حرم‌های شریف خالی مگذار و از زیارت قبر پیامبرت محروم مکن و در همه نیازهای دنیا و آخرت، پس برای من باش.» در بخش دیگری از این دعا درخواست شده که یکی از مقدرات حتمی در شب قدر را «حج

خانه خودش» قرار دهد و در زمره حاجی به شمار آورد که حجتان پذیرفته، از تلاششان قدردانی گردیده، گناهانشان آمرزیده و بر خطاهایشان قلم عفو کشیده شده است. متن دعا چنین است: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِيمَا تَقْضِي وَتُقَدِّرُ مِنَ الْأَمْرِ الْمَحْذُومِ فِي لَيْلَةِ الْقَضَاءِ الَّذِي لَا يُرَدُّ وَلَا يُبَدَّلُ أَنْ تُكْتَبِيَ مِنِّي حُجَّاجَ بَيْتِكَ الْحَرَامِ الْمُبْرُورِ حُجَّاهُمُ الْمَشْكُورِ سَعْيُهُمُ الْمَغْفُورُ ذُنُوبُهُمُ الْمُكَفَّرُ عَنْهُمْ سُبْحَانَهُمْ». (۱) همان طور که پیشتر اشاره شد، در این دعا، که همه در روز ماه رمضان پنج مرتبه، بعد از هر نماز واجب خوانده می‌شود، در کنار همه خواسته‌ها، «حج و زیارت خانه خدا» به عنوان امر حتمی، که تغییرپذیر نباشد، از خداوند سبحان درخواست شده است، هرچند عمر طولانی در اطاعت خدا، وسعت روزی و ادای امانت و دین نیز از دیگر خواسته‌ها در این دعا شریف است.

دعای سحرگاهان از دعاها بسیار مهم و نورانی در ماه مبارک رمضان، دعا ابو حمزه ثمالی، از امام سجاد (علیه السلام) است که در سحرگاهان خوانده می‌شود. در این دعا شریف، سه مرتبه زیارت کعبه از خداوند درخواست شده. چند بخش این دعا چنین است: «اللَّهُمَّ اشْغَلْنَا بِذِكْرِكَ... وَ ارْزُقْنَا حَجَّ بَيْتِكَ وَ زِيَارَةَ قَبْرِ نَبِيِّكَ صَلَوَاتُكَ وَ رَحْمَتُكَ وَ مَغْفِرَتُكَ وَ رِضْوَانُكَ عَلَيْهِ وَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ إِنَّكَ قَرِيبٌ مُجِيبٌ...» «وَ ارْزُقْنِي حَجَّ بَيْتِكَ الْحَرَامِ فِي غَائِمَاتٍ هَذَا وَ فِي كُلِّ غَامٍ وَ زِيَارَةَ قَبْرِ نَبِيِّكَ وَ الْأَيْمَةَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَ لَا تُخْلِنِي يَا رَبِّ مِنْ تِلْكَ الْمَشَاهِدِ الشَّرِيفَةِ وَ الْمَوَاقِفِ الْكَرِيمَةِ». ۱. همان، ص ۷۹ «وَ ارْزُقْنِي حَجَّ بَيْتِكَ الْحَرَامِ فِي غَائِمَاتٍ غَائِمِي [هَذَا وَ فِي كُلِّ غَامٍ وَ ارْزُقْنِي رِزْقًا وَاسِعًا مِنْ قَصْرِكَ الْوَاسِعِ ». (۱) از این که در یک دعا، از میان همه خواسته‌های دنیوی و اخروی امام سجاد (علیه السلام)، زیارت خانه خدا و زیارت حرم نبوی سه مرتبه تکرار شده، نشان از اهمیت این فریضه و علاقه وافر آن حضرت به حج و زیارت حرم حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) است. دعاها شب قدر دعاها متعددی در شب قدر وارد شده و در میان خواسته‌های این شب، که شب تقدیر انسان‌ها است، حج خانه خدا برجسته است. خداوند! امسال و هر سال، تا وقتی مرا زنده می‌داری، حج خانه خود را روزی ام کن؛ آنهم در آسانی و تندرستی و وسعت روزی از سوی خودت. و جایم را در آن جایگاه‌های ارزشمند و حرم‌های شریف خالی مگذار و از زیارت قبر پیامبرت محروم مکن امام جعفر صادق (علیه السلام) در وصیت به فرزندش، بهره‌گیری از ماه مبارک رمضان و شب قدر را گوشزد می‌کند و یادآور می‌شود که در این ماه و در شب قدر روزی انسان تقسیم می‌شود، زمان مرگ انسان معین می‌گردد و کاروان‌های حج که به سوی خدا سفر می‌کنند، مقدر می‌شوند. در روایتی دیگر از امام صادق (علیه السلام) در این باره نقل شده که مقدرات شب قدر غیر قابل تغییر است، اگر کسی به عنوان زائر بیت الله الحرام معین گردد، لاجرم به این سفر خواهد رفت حتی اگر فقیر و بیمار باشد و اگر کسی به عنوان مسافر حق مقدر نشد، توان انجام حج را نخواهد داشت حتی اگر تندرست و ثروتمند باشد. «... يُكْتَبُ فِيهَا وَفْدُ مَكَّةَ، فَمَنْ كَانَ فِي تِلْكَ السَّنَةِ مَكْنُوبًا لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَخْبَسَ وَ إِنْ كَانَ فَقِيرًا مَرِيضًا وَ مَنْ لَمْ يَكُنْ فِيهَا مَكْنُوبًا لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَخْجَ وَ إِنْ كَانَ غَنِيًّا صَحِيحًا». (۲) احادیثی هم که در تفسیر آیه شریفه { فِيهَا يُفَرَّقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ } (۳) نقل شده، آن شب ۱. همان، ص ۱۵۷. ۲. همان، ص ۳۴۱؛ بحار الانوار، ج ۹۸، ص ۱۴۲. ۳. دخان: ۴ مبارک را که قرآن در آن نازل گردیده و امور مقدر می‌شود، شب قدر معرفی کرده که کاروان‌های حج در آن مشخص می‌شود. (۱) **دعای روز عید فطر** غیر از دعاها شب‌ها و روزهای ماه مبارک رمضان که زیارت خانه خدا در آن‌ها درخواست شده دعا روز عید فطر است. در دعا این روز، که پس از نماز عید خوانده می‌شود، بار دیگر حج خانه خدا آرزو شده است. امام صادق (علیه السلام) از امیرمؤمنان، علی (علیه السلام) نقل کرده که آن حضرت، دعایی را که بعد از نماز عید فطر خوانده می‌شود، مطرح کرد. در بخشی از این دعا آمده است: «...أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٌ وَ آلُ مُحَمَّدٍ وَ أَنْ تُقْبَلَ مِنِّي شَهْرَ رَمَضَانَ وَ تُكْتَبِيَ فِي الْوَفْدَيْنِ إِلَيَّ بَيْتِكَ الْحَرَامِ...». (۲) در این دعا که در حال سجده خوانده می‌شود، پس از صلوات بر محمد و آل محمد، چند خواسته آمده، که نخستین آن‌ها پذیرش ماه رمضان و اعمال و عبادات این ماه، سپس میهمان کردن در خانه خدا، بخشش گناهان و مشمول رحمت خدا قرار دادن است. یکی از درخواست‌های حتمی در اوقات و لحظات ماه مبارک رمضان، توفیق زیارت خانه خداست؛ خواسته‌ای که در کنار خواسته‌های دیگر، تکرار شده است. توفیق زیارت خانه خداست؛ خواسته‌ای که در کنار خواسته‌های دیگر، تکرار شده است. شاید یکی از حکمت‌های آن، این نکته باشد که چون ترک گناه و تقوای الهی برترین اعمال در ماه رمضان است؛ چنانچه پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله) در خطبه معروف شعبانیه فرمود: «أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْوَرَعُ عَنْ مَخَارِمِ اللَّهِ». (۳) روشن است که آمرزش گناهان، بزرگترین آرزوی بندگان خدا می‌باشد و بهترین فرصت ۱. بحار الانوار، ج ۹۷، ص ۹ و ۲۳؛ شیخ صدوق، الهدایه، ص ۱۹۸. ۲. اقبال الاعمال، ج ۱، ص ۴۶۱؛ بحار الانوار، ج ۹۱، ص ۱۲۰. ۳. همان، ج ۹۶، ص ۳۵۶ برای برآورده شدن این آرزو، شب‌های قدر است. در روایات ما نقل شده که اگر انسان در شب قدر آمرزیده نشد، پس از آن آمرزیده نمی‌شود، مگر آن که در روز عرفه در سرزمین عرفات حضور یابد و مشمول رحمت و مغفرت الهی شود. طبیعی است چون انسان برای رسیدن به این خواسته بهترین فرصت‌ها را انتظار می‌کشد، در خواست حج خانه خدا و قهراً حضور در عرفات در روز عرفه، معنا و مفهوم خود را پیدا می‌کند تا اگر احیاناً در شب قدر آمرزیده نشد، بتواند از فرصت نهایی روز عرفه نیز استفاده کند، هرچند سفر خانه خدا حکمت‌های فراوان فردی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی دارد که هر کدام به تنهایی کافی است که هر مسلمانی آرزوی آن را داشته باشد و در مظان اجابت دعا از خداوند سبحان طلب نماید. پدید آورنده: سید جواد حسینی

لینک مطلب: <http://hajj.ir/fa/46358>

ویرایش: سه‌شنبه 22 اسفند 1396

تاریخ درج: یکشنبه 8 تیر 1393

تاریخ انتشار: یکشنبه 8 تیر 1393

© کلیه حقوق مادی و معنوی برای حوزه نمایندگی ولی فقیه در امور حج و زیارت محفوظ می‌باشد.